

na licu; ali je bil imovit ali ubog? (Ubog.) Zakaj je začel trepetaje prositi? (Ker se je bal gospe.) — Zakaj se je pa bal? (Ker je vedel, da je skopa.) — Zakaj jo je pa vender prosil? (Ker je bil lačen.) — Ali je bila gospa res milostiva? (Ni bila.) — Zakaj ne? (Ker mu ni ničesar dala.) — Zato, ker ni poznala milosti ali usmiljenja. — Namestu „predrzneš“ imamo še drugo besedo. (Kako si upaš, osmeliš.) — Kako bi rekli lahko še drugače namestu „pohlevna solzica?“ (Ponižna solzica.) — Ali se je starček torej jezil, ker ni dobil božjega daru? (Ni se jezil, le na tihem mu je bilo žal.) — Zakaj mu je bilo bitko pri srcu? (Ker je gospa tako trdosrčna.)

e) Splošno čitanje.

f) Namen pesmice. Je li prav, če je človek skop? (Ni prav.) — Kakšen pa mora biti? (Varičen.) — Skopost ali lakomnost je torej greh. (Greh je.) — Kaj se skopuhu najbolj smili? (Njegov denar in njegovo premoženje.) — Ali se mu ljudje smilijo? (Ne.) — Ubogi? (Tudi ne.) —

Kako nas pa Izveličar uči v osmerih blagarih? („Blagor usmiljenim, ker bodo dosegli usmiljenje.“) — Kakor bomo mi usmiljeni do ubogih in sirot, tako bo tudi Bog z nami usmiljen. — Kako je Bog kaznoval gospo Skopuljo zastran neusmiljenosti? S tem, da ji je vzel lepi vrt.) — Ali je bila to za njo velika izguba? (Velika.) — Ali jo je starček mnogo prosil? (Samo tri jabolka.) — Kje so bila ta jabolka? (Na tleh.) — Bila so torej izmed tistih jabolk, ki sama padajo z drevja in so navadno slaba, črviva. — Ali je to vrženo strani, kar damo ubogim? (Ne.) — Kdo ve za vse to? (Bog sam.) — Kdo nam to vse povrne? (Bog sam.) — Nek izrek je:

„Kdor rad ubožcem podeljuje,
Nebesa on si zasluži.“

Povej še ti! Ti! Ti! Kako je Izveličar učil? Še ti! Ti! Ti!

g) Vporaba: 1. Iskanje pridevnikov; 2. prilastkov; 3. glagolov; 4. prislovnih določil kraja. 5. Prosto pripovedovanje. 6. Učenje na izust. **Ivo Trošt — Razdrto.**

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Andrej Praprotnik (Jakoslav, Miloljub) r. 9. nov. 1827 v Podbrezju na Gorenjskem, v šolo hodil najprej doma, kjer mu je bil učitelj tamošnji župnik, Franc Pirc, poznej misijonar v Ameriki, potem v Šent-Jurju poleg Kranja k stricu Jakobu, orglarju in učitelju, l. 1838 v Kranju in od l. 1841 do 1845 v Ljubljani. Za učitelja je služil v domači fari dve leti, po opravljeni učiteljski skušnji od l. 1848 v Kamni Gorici, l. 1852 v Škofji Loki, l. 1853 na Dóbrovi, od koder je prišel l. 1858 k prvi mestni ljudski šoli v Ljubljano, postal l. 1870 njej voditelj, ud c. kr. deželnega šolskega sovéta in spraševanjske komisije za občne ljudske in meščanske

šole, l. 1883 poslavljen z zlatim križem s krono za zasluge, l. 1890 na lastno prošnjo umirovljen z najvišjim priznanjem in naslovom ravnateljskim (direktor) ter s pohvalo mestnega načelnštva dné 31. dec. stopil v stalni pokoj.

Preskušnjo iz slovenščine je opravil l. 1851 pri prof. Metelku, iz vzgojeslovja l. 1857 pri prof. Poklukarju; od l. 1862 do 1866 bil tajnik Čitalnici Ljubljanski, od l. 1865 je v Matici Slovénski odbornik, od l. 1876 do 1881 bil njen tajnik, in je sedaj še ključar.

Na slovstvenem polju slovénkem je z drugimi učenci in učitelji vred delovati jel v Vedežu l. 1848 po kratkih povéstih,

basnih in prilikah v nevezani besedi, na pr. Tečaj I. l. 1848: Lagati ne. Čuden strah. Mlada in stara véverca. Ljubezen do staršev. Sveti večer. Brat in sestrica. Na strani 207:

Pismice Vedežu. Ljubi, dragi prijatelj! kadar od Tebe slišimo in Te brati dobimo, nas vse od veselja spreleti. Koliko lepih povestí, nankov in kratkočasnic si nam že povedal! Nikoli nam dosti lepiga povedati ne moreš. Zmiram veliko veliko veš. Po vsi pravici zaslužiš lepo imé „Vedež“. Ti si zdaj naš nar večí prijatelj, kakoršniga še dozdej nismo imeli. Prav serčno se Ti za vse lepe sestavke zahvalimo. — Terdno obljubimo vse Tvoje napeljevanje k lepímu življenju vbogati in Ti veliko veselja narediti. Za Boga, cesarja, narod in ljubo domovino hočemo vse vse storiti. — Bog Ti daj srečo, ljubi Vedež! in pa blagoslov Tvojim zvestim prijatlam, ki Te berejo in podpirajo. Zahvala, ki Ti jo pošljemo, je sicer kratka, pa toliko bolj iz serca. Sprejmi jo lepi „Vedež“ in nosi vedno novo veselje Tvojim hvaležnim učencam in učenkam Kamnogoriške šole.

Pristavek vredništva. Učenik te šole je verli domorodec, gospod Andrej Praprotnik, ki je že več lepih sestavkov za Vedeža spisal. Ako je pa učenik za slovénščino vnet, so gotovo tudi učenci, kakor se tukaj vidi. — De bi pač drugo leto med učniki slovénške mladosti nobeniga nemškutarja več ne bilo (str. 208).

Vedež. Časopis za šolsko mladost. Tečaj II. 1849: Zgubljeni sin. Sraka. Dež. Bog pomaga. Lastovke. Ptički. Huda ura. Golobček. Tabor. Nepokorna Jerica. Jesen. Revni oče in sin. — T. III. 1850: Klasje. Nevarna tovaršija. Škerjanček, podoba življenja. Tat. Zlate resnice. Deklica na razpotju. Še nekaj od žebjarije. Luč na zemlji in luč na nebu. — Zlasti koristni pa so bili „Izgledi pisem mladim šolarjem v vajo“, ki jih je XVIII (str. 92—416) sestavil A. Praprotnik v tem tečaju o jako različni tvarini, na pr.:

Učenec piše bratu prvo pismo. Brat odgovori na prvo pismo. Minica materi voščilo za god. Šolar prosi prijatla, da bi mu nove bukve posodil. Sestra sestrici, da so mati zboleli. Učenec prosi očeta potrebnega denarja. Ljubemu prijatlu, ki je bil bolan, pa je zopet ozdravel. Prijatelj tolaži prijatla, ki mu je bratec vmerl. Sin pové svojim starišem, da mu v rokodelskem uku dobro gre, in da bo zdaj učilna leta

dostal. Mladeneč, ki so mu oče vmerli, prosi strica, kako in kaj. Učenec v mestu prosi svojega gospoda fajmostra na kmetih za revni list. Brat sestrici, da bi razžaljene stariše potolažila. Sestričin odgovor. Prijatelj svari prijatla, ki se je igri vdal. Prijatelj pošlje prijateljici lepe bukvice novih pesmic v dar. Prijatelj vabi prijatla na napravljene veselice. Učenec se zahvali gosp. učniku konec šolskega leta za vse nauke. Sin učenec 3. male šole v Ljubljani vošči starišem na kmetih srečo za novo leto.

Perve slovenske perjohe. Naša tiskarnica (R. Eger) je dobila ravno zdaj v natis za Kamnogoriško šolo slovenske perjohe t. j. zapisek, ki konec šolskega leta pové, kako se je vsak učenec učil. Založil jih je verli učenik in naš pridni pomagavec g. Andr. Praprotnik, kar je gotovo očitne hvale in posnemanja vredno (III. 1850 str. 256) itd.

V Sloveniji l. 1849 je potožil Praprotnik „Milim prijatlam šol in slovénščine“ o revni plači učiteljski ter priporočal njeno povišanje pa boljše obdelovanje mile slovénščine po šolah (l. 21. 80).

V Drobntince l. 1850 je poslal Fr. Pirca, misijonarja v Ameriki, pesem (Kadar po previdnosti božji drobtinco Drobntincam Podbrežan; v Drobntinah l. 1853 zapel sam Božično (Pastirčiki moji — Vstanite necoj!); l. 1856: Indianska deklica, slovanskim v izgled. Iz Amerike poslali g. Franc Pirc, misionar; Drobntincam za drobtinco dal slavnega gospoda nekdanji učenec. Njegove pa so: Plevke; Šivelja; Mavrica; Sveti večer (Naj slava v višavi)!

Slovenska Bčela v Celovcu l. 1851 T. II.: Učitelj mora dobre volje biti! — T. III. l. 1852 Pesem: Voda. Nadpisi: Čas. Nadloge in križi. Denar. Prijaznost. Mladini. Tukaj (Mlado in staro, — Dobro in slabo itd.). — T. IV. l. 1853: Zgodnja cvetka. Prigodbe na poti (Šega, Čutilka, Protinka, Smert str. 153—163).

Šolski Prijatelj. Časopis za šolo in dom. I. Tečaj 1852. Zal. in vredil Andrej Einšpieler. V Celovcu. — Vesel je pozdravil Andrej Praprotnik ta šolski list ter postal mu prvi sotrudnik. Dopisoval mu je tako marljivo, da se človek

mora čuditi. Že v I. tečaju se nahajajo njegovi spisi v vezani besedi: Ljubezen do starišev. Učitelji. Šolarček. Materna ljubezen. Ptiček in deček. Umirajoči deček in mamica. Večernica. Sončice. Mladini. Varuška. Ptički. Jutro. Prav povsod je ljubi Bog. Virček. Mavrica. Sv. Cecilia. Božičnica. Vošilo učencev učeniku za god. Sin očetu za god. Samota. — V nevezani besedi: Mala dobrotnica. Milim prijatlom šol in slovenščine. Miloserčna Marijca. Zimske misli z otroci. Pobožen sinček. Hčerka. Ljubezen čez vse. Kako naj se po šolah slovnica uči. Dvojno domovje. Viola pervá cvetka. Skrivna učenica. Perva in zadnja šolska knjiga (sv. evangelij). Cvetlični vertec. Ternje pri cvetlicah. Učitelj svojim učencem na koncu šolskega leta. Ptičjih gnezd ne jemli. Narekovavni in predpisni sostavki. Hvala malih. Jagode. Mir v šoli. Pridni delavci. Polno drevce. Bčelce. Zadovoljnost. — V II. tečaju l. 1853 pesmi 18, s podpisom Miloljub 7: Vošilo šolskega prijatelja o novem letu. Svečnica. Vesel šolarček. Otroška molitvica. Vstajenje Gospodovo. Ljubo zdravje. Beli snežec. Jasnica (Abendroth). Prijatli bodimo. Jezus otroški prijatelj. Grob. Sprehod. Deklica in rožica. Miloljub. Kaj da je učitelj. Šolarska k sv. Duhu. Puhla ljubezen. Marija zarija. Marija tolažnica. Božičnica. — Prosto je spisal: Darek za novo leto. Pogovor dveh učiteljev (Blagoljub pa Bogomir). Kako bi si šola dosti učencov pridobila. Kako bi se farna bukvarnica napravila. Kruh. Plavičice. Pastirček. Na preji. Beseda učiteljem že čez 100 let stara. Kako se pri otrocih zlahotni občutki zanemarijo. Imenitnost začetnega uka. Trojni venec. Ljubezen do bližnjega. — V III. tečaju l. 1854 pesmi: Novo leto. Božičnica. Otročje voščilo učeniku. Rožice. Kaj me peče v serce. Jezus otroški prijatelj (Po Šmidu). — Prosto: Ktera šola je dobra šola. Bčela in golobček (Basen). Nekaj o berilu. Koleda. Beseda zlagavcom slovenskih napevov. Nekaj od cerkvenega orgljanja. Katere kazni se v

šolah ne smejo rabiti. Učiteljske iskriče. Šolske misli. Pogovor dveh učiteljev (Blagoljub pa Bogomir) v peterih oddelkih (str. 161—299). Šolski nauk mora dober in tečen biti. Česa se morajo pridni učenci navaditi. Iz življenja starega učitelja. Kako sem učitelj postal. Miloljub (str. 409). — V IV. tečaju l. 1855: Šolsko blago s predgovorom jako raznotero za celo knjigo (str. 32—392) v sedmerih razdelkih: 1. Razni kosci. 2. Razne iskriče. 3. Slovenski pregovori. 4. Šolsko leto. 5. Koristni odlomki. 6. Zastavice in vganke. 7. Venec raznih pesmic. — V V. tečaju l. 1856: Pri Savici. Spominek na grob. Novi mašnik. Slovenski Prijatelj vsem slovenskim prijatlom (str. 6). — Otročjost po besedah sv. pisma: Pustite male k meni itd. Izreja občutkov.

„Kar smo že davno želeli in pričakovali, se nam je zdaj veselo spolnilo. Dobil smo za novo leto lepi dar, svoj šolski časopis, „šolskega prijatla“. . . Oj veselo ga sprejemimo v svoje hiše in šole, in pozdravimo ga iz celega serca! . . . Poženimo se terdno za naše šole, za milo slovenščino in drago mladino. Akoravno se nam bo to in uno ostavilo in nas zaverati hotlo, nič se ne ostrašimo. Dobra reč ostane dobra in pravična, akoravno ta ali uni ne mara za njo. . . Ako bomo imeli dobre šole, bomo imeli dobre ljudi, in kjer so dobri ljudje, je na svetu že raj“. . . Ta ogorov sklepa (T. I. 1852 str. 18) s pesmico:

Učitelji blagi
Ostanemo mi,
Mladini predragi
Udani, zvesti.

Če svet nas plačuje	Mladino učiti
Alj dobro, alj ne,	Je delo lepo,
Če puhlo vračuje,	Plačilo odjiti
Da slabo nam gre:	Ne more za to.
Učitelji blagi . .	Učitelji blagi . .

Če tukaj nas čaka
Plačilo tesno,
Nas E d e n poplača
Gotovo zvesto.
Učitelji blagi itd.

Mladini.

(str. 231.)

Oj kmalo odjide pomlad in polét,
Osuje se hitro mladosti tud' evet,
Skerbite vi mladi za evetje lepó,
Da sadja obilno kdaj dalo vam bo.

V dopisu iz Škofjeloke (str. 128) hvali, kako je lepo šlo vse po novem navodu . . . v pevski šoli . . . pri Uršulinarceh v dekliški šoli, pri očitni preskušnji, češ, naj bi nam tudi v cerkvi pri očitni službi božji včasih kako domačo pesmico zapele . . . ! Da bi le skoraj kaj več pripravnih šolskih bukev, tudi pevskih, dobili itd. ! — Ktera šola je dobra šola? Dobra šola je tista, kjer je dober poduk. Dober poduk je tam, kjer ima učenik dobro serce. Dobro serce je pa tisto, ki je napolnjeno in pregreto v ljubezni do Boga in do mladine. Tacih serc potrebujemo v šolah zgoraj in spodaj. Iz tacih se izhaja blagor in sreča mladini in celemu človeštvu (T. III. 1854 str. 10). — Kaj me peče v serce. — „Imel sem vertec, vertec ljubi, — Cvetele v njem so rožice . . . — Je bil prijatelj serčnomili — Udan mi z celega serca . . . — Tam gori enkrat v večnem rajju — Se bova zopet vidila (str. 277):

Učitelj bil sim v šoli mladi,
Učil mladino prav skerbno,
In ona vdana poslušala
Nauke moje je zvestó.

Pa svet hudobni je popačil
Nedolžna serca, ličica, —
Po vodi šli so nauki moji —
In to me peče v dno serca!

Predgovor „Šolskemu blagu“ v teč. IV. str. 32 se glasi: „Šola je kraj, kjer se vsim potrebam mladine več ali manj zadostiti mora. Ona je tedaj velika prodajavnica na mladinskem tržišču, in mora zraven naj potrebnih šolskih predmetov tudi z različnim drugim in koristnim bla-

gom dobro založena biti. Skerben učitelj, ki svoje nauke na vse kraje razširiti in uterdovati želi, si bo tacega blaga gotovo prav obilno preskerbel, in ga bo svojim ljubim učencem povsod in pri vsaki priložnosti na prodaj izložil in ponujal. — Tako lepe priložnosti so, postavim, pri pisnih izgledih (Vorschriften), pri narekovanju (Dictando), pri posebnih časih šolskega ali tudi cerkvenega leta itd. Tacega šolskega blaga sim tedaj poskušal iz naj boljših spisov primerno nabrati, in kar je manjkalo, tudí iz svoje pičle krušence dodati. Podam ga vam skerbnim učiteljem, svojim ljubeznivim bratom, da ga bote po svoji skušnji volili in rabili; podam ga pa tudi vsem pridnim učencem in učenkam, in vsem, ki ga imeti in rabiti hočejo. — Tu ga imate, kupite ga! — Dobiček bo vaš, — moje pa serčno veselje. Z Bogom!“ A. P. — Priserčna je tudi pesmica, s katero o novem letu „Slovenski Prijatelj“ v osmerih kiticah čestita vsem slovenskim prijateljom na pr.:

Prijatelj s prijateljom	Tedaj, o prijatli!
Labko govori, —	Slušajte skerbno —
Ga prosí, mu toži,	Kaj bratec vas prosí
Razkriva reči.	Za leto novó,

Odprite široko
Mi svoje sercé!
Podajte prijazno
Mi svoje roké itd.!

Kakor Einšpielerju, tako se je prijateljstvo pridružil A. Praprotnik po duhu sličnemu A. Janežiču in kakor Bčela — ima tudi Glasnik slovenskega slovstva v Celovcu l. 1854 nekaj njegovih pesmic p.: Naša želja. O spremenu leta. Noč na Bleškem jezeru. Cvetje. Delapust. Nebesa. Savi in David. Bistrica. — Slovensko Berilo za III. gimnaz. razred l. 1854: Pesmica o snegu. — L. 1858. VII: Domovina (Beseda sladka, domovina).

